Sisäministeriö
Inrikesministeriet

4.9.2024

Suvi Pato-Oja, SM
Niina Lääperi, SM
Eeva Koivunen, SM
Johanna Hakala, SM
Jarkko Kolehmainen, SM
Tiina Snellman, SM

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallintovaliokunta perjantai 06.09.2024 klo 11.15 / K 2/2024 vp / Hallituksen vuosikertomus 2023; Sisäministeriön asiantuntijalausunto

Eduskunnan hallintovaliokunta on kutsunut sisäministeriön kuultavaksi asiassa K 2 /2024 koskien hallituksen vuosikertomusta 2023. Teemana on SM:n hallinnonalan lausumien tilannekatsaus.

Biometriikkaan liittyvän lausumakokonaisuuden ajankohtainen tilanne (erityisasiantuntija Suvi Pato-Oja)

a) Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttäminen rikostorjunnassa HE 206/2020 vp – EV 81/2021 vp

> Eduskunta edellyttää, että sisäministeriö selvittää oikeudelliset ja muut edellytykset lainmuutokselle, jolla passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin talletettujen sormenjälkien käyttäminen olisi mahdollista ainakin kaikkein törkeimpien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, joko osana poliisin henkilötietolainsäädännön toimeenpanoa koskevaa selvitystä tai antaa hallintovaliokunnalle asiasta erillisen selvityksen viimeistään syysistuntokauden 2022 alkuun mennessä.
>
> Sisäministeriö on toimittanut hallintovaliokunnalle selvityksen passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttämisestä rikostorjunnassa 5.9.2022. Sisäministeriö on lisäksi 25.9.2023 asettanut lainsäädäntöhankkeen valmistelemaan ehdotuksen passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin tallennettujen biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin ylläpitämään rekisteriin tallennettujen biometristen tietojen käsittelyä koskevien säännösten muuttamiseksi (SM048:00/2023). Hankkeen tavoitteena on, että ehdotettu sääntely mahdollistaa biometristen tietojen käsittelyn välttämättömässä laajuudessa ottaen huomioon perus- ja ihmisoikeudet sekä yleislainsäädännössä tietojen käsittelylle asetetut edellytykset. Hankkeella toteutetaan hallitusohjelmaa, jonka mukaan hallitus vahvistaa rikostorjuntaa kansalaisten turvallisuuden ja viranomaisia kohtaan koetun luottamuksen lisäämiseksi. Osana tätä hallitus muun muassa arvioi ja parantaa edellytyksiä biometriikan käyttöön lainvalvonta- ja rikoksentorjuntatarkoituksissa. Hankkeen perusvalmistelu on meneillään ja tavoitteena on antaa hallituksen esitys eduskunnalle kevätistuntokauden 2025 lopulla.

b) Biometristen tietojen käsittelyä koskeva sääntely HE 35/2021 vp – EV 92/2022 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja arvioi tarkkaan ulkomaalaisten biometristen tietojen käsittelyä koskevaa kansallista ja EU-sääntelyä, mukaan lukien edellytyksiä kansallisiin tietojärjestelmiin tallennettujen biometristen tietojen käyttämiselle SIS-asetusten mukaisissa kuulutuksissa, ja ryhtyy tarvittaessa asianmukaisiin toimiin kansallisen lainsäädännön muuttamiseksi.

Eduskunta on 1.7.2024 hyväksynyt ulkomaalaislain muutoksen (EV 66/2024 vp — HE 26/2024 vp), jonka mukaan lain 131 §:n nojalla tallennetut biometriset tiedot voidaan luovuttaa SIS-järjestelmään tallennettaviin palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin. Laki on tullut voimaan 1.9.2024.

Ulkomaalaisten biometristen tietojen käsittelyä koskevaa kansallista sääntelyä arvioidaan myös sisäministeriön meneillään olevassa lainsäädäntöhankkeessa, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin tallennettujen biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin ylläpitämään rekisteriin tallennettujen biometristen tietojen käsittelyä koskevien säännösten muuttamiseksi (SM048:00/2023). Samassa yhteydessä valmistellaan myös muut välttämättömät ehdotukset hankkeeseen liittyvän lainsäädännön muutoksiksi.

Asetietojärjestelmän kehittäminen EV 2/2020 vp - HE 101/2019 vp

1.Eduskunta edellyttää hallituksen ensisijaisesti huolehtivan siitä, että ennen ampuma-aselain 25 §:n voimaantuloa nyt säädettävän lain nojalla varmistutaan nykyisen tietojärjestelmän kehitystyöstä ja muista toimenpiteistä niin, ettei jää epävarmuutta aseturvallisuuden, elinkeinonharjoittajien tarpeiden ja oikeusturvan, asetietojärjestelmän eheyden ja luotettavuuden tai muiden asiassa merkityksellisten seikkojen suhteen; sekä

Ampuma-aselain 25 §:ssä tarkoitettuja Ilmoituksia varten on laadittu sähköiset lomakkeet, joilla ase-elinkeinonharjoittaja voi tehdä ilmoituksen asetietojärjestelmään. Poliisihallitus käyttää sähköistä asiointialustaa, jolla ase-elinkeinonharjoittajat toimittavat vaaditut ilmoitukset poliisille. Ampuma-aselain 42 c §:ssä tarkoitetut ase-elinkeinoluvan haltijoita koskevat sähköiset ilmoitukset on otettu käyttöön. Myös yksityishenkilöiden lakisääteiset sähköisen asioinnin palvelut on otettu käyttöön suunnitellussa aikataulussa. Lisää sähköisen asioinnin toiminnallisuuksia otetaan syksyn aikana käyttöön.

Asetietojärjestelmän ensimmäisen tuotantojulkaisun arvioitu käyttöönottoajankohta siirtyy Poliisihallitukselta saadun arvion mukaan kesäkuuhun 2027. Järjestelmän kehittäminen jatkuu hankemuotoisena vuosina 2025-2027, jotta tavoitteiden mukainen järjestelmä saadaan toteutettua. Hanketta on esitetty jatkettavaksi 30.6.2027 asti.

2.Eduskunta edellyttää hallituksen toissijaisesti antavan eduskunnalle hallituksen esityksen ampuma-aselain 25 §:n voimaantulon lykkäämisestä 1.11.2020 jälkeiseen ajankohtaan, mikäli edellä 1 kohdassa tarkoitettua varmuutta ei joiltakin osin ole.

Hallitus ei ole antanut eduskunnalle hallituksen esitystä ampuma-aselain 25 §:n voimaantulon lykkäämisestä.

Seksuaalirikoksiin ja törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalisten maasta poistaminen ja sujuvat käsittelyprosessit KAA 5/2019 vp – EK 5/2021 vp (erityisasiantuntija Niina Lääperi)

Eduskunta totesi seksuaalirikoksesta Suomessa tuomitun oleskeluluvan peruuttamista ja karkotusta koskeneesta kansalaisaloitteesta KAA 5/2019 vp antamassaan lausumassa EK 5/2021 vp seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii seksuaalirikoksiin ja törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten nopeasta ja tehokkaasta maasta poistamisesta sekä varmistaa muutoinkin kansalaisten turvallisuuden tunteen, rikosten uhrien ja asianosaisen itsensä oikeusturvan parantamiseksi entistä sujuvammat käsittelyprosessit rikosasioissa sekä antaa hallintovaliokunnalle selvityksen tehdyistä toimenpiteistä ja niiden tuloksista vuoden 2022 syysistuntokauden alkuun mennessä.

Eduskunta on hylännyt kansalaisaloitteeseen sisältyvän ehdotuksen.

Sisäministeriön hallintovaliokunnalle antama selvitys

Sisäministeriö on 9.9.2022 antanut selvityksen kansalaisaloitetta KAA 5/2019 vp koskeneeseen eduskunnan lausumaan liittyen seksuaalirikoksesta Suomessa tuomitun oleskeluluvan peruuttamiseen ja karkotukseen. Selvityksessä kuvataan tarkemmin karkottamista koskevaa lainsäädäntökehystä ja käytäntöä, kuten kolmansien maiden keskeistä roolia palautusten toimimattomuudessa. Eduskunnan lausuman pohjalta ei toteutettu lainsäädäntömuutoksia.

Pääministeri Orpon hallitusohjelma

Sisäministeriössä valmistellaan useita pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisia lainsäädäntömuutoksia, joilla vaikutetaan siihen, että rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten maasta poistaminen tehostuu.

- Sisäministeriössä on valmisteilla *hallituksen esitysluonnos koskien ulkomaalaislain muuttamista (säilöönotto ja maahantulokielto*). Esityksellä pannaan täytäntöön hallitusohjelman säilöönottoa ja maahantulokieltoa koskevat kirjaukset sekä otetaan käyttöön EU:n paluudirektiivin mahdollistamat tiukennukset. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle käynnistyneellä syysistuntokaudella.

  Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan mm. uusia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamiseen perustuvia säilöönottoperusteita, säilössäpidon enimmäiskeston pidentämistä, pakenemisen vaaran kriteerien määrittämistä ja uutta 15 vuoden mittaista maahantulokieltoa. Lisäksi mahdollistettaisiin oleskeluluvan peruuttaminen ja maahantulokiellon määrääminen yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden sekä kansallisen turvallisuuden vaarantamisen johdosta tilanteessa, jossa henkilö oleskelee muualla kuin Suomessa. Tämä tarkoittaisi sitä, että henkilön maahanpääsy voitaisiin estää, eikä raskaaseen palautusmenettelyyn olisi tarve ryhtyä lainkaan. Näillä ja muilla esityksessä ehdotettavilla uudistuksilla pyritään tehostamaan palautuksia ja turvaamaan paremmin yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä kansallista turvallisuutta.

- Sisäministeriössä käynnistetään kuluvana syksynä *uusi maasta poistamista ja täytäntöönpanosäännöksiä koskeva säädösvalmisteluhanke*. Tavoitteena on se, että paluut ja palautukset tehostuisivat edelleen. Eräs esiin noussut muutostarve koskee karkottamispäätösten täytäntöönpanokelpoisuutta tietyissä kansainvälisen suojelun hakemiseen liittyvissä tilanteissa. Tavoitteena on muuttaa sääntelyä siten, että myös karkottamispäätökset voitaisiin panna täytäntöön nykyistä nopeammin samalla tavalla kuin jo nyt toimitaan käännyttämistilanteissa. Muutoksella vaikeutettaisiin myös turvapaikkaa koskevien uusintahakemuksien tarkoituksellista käyttämistä pelkästään karkottamispäätöksen täytäntöönpanon estämiseksi. Maahanmuuttoviraston ei enää tarvitsisi aina tehdä uutta karkottamispäätöstä kielteisen turvapaikkapäätöksen yhteydessä.

- Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan *hallituksen esitys ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 29/2024 vp)*, jossa ehdotetaan tiettyjen EU:n määritelmädirektiivin mahdollistamien tiukennusten sisällyttämistä lakiin. Hallitus esittää mm. sitä, että pakolaisaseman lakkauttamiselle ja myöntämättä jättämiselle lisättäisiin uusia perusteita, kun on perusteltua syytä olettaa, että pakolainen on vaaraksi kansalliselle turvallisuudelle tai häntä pidetään yhteiskunnalle vaarallisena, koska hänet on lainvoimaisella tuomiolla tuomittu erityisen törkeästä rikoksesta.

- *EU:n muuttoliike- ja turvapaikkapaktin* kansallisen toimeenpanon määräaika on kesäkuuhun 2026 mennessä. Toimeenpanon osana on säädettävä hallinto-oikeuksien käsittelyajoista kansainvälisen suojelun asioissa.

Hallitusohjelman luvussa 10.3 Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka osana vapaaehtoisen paluun ja maasta poistumisen pakettia tehostetaan poliisin, Maahanmuuttoviraston ja muiden viranomaisten yhteistyötä palautusten täytäntöönpanemiseksi ja poistetaan tiedonvaihdon esteitä. Vuonna 2024 työnsä aloittanut Maahanmuuttoviraston, poliisin ja rajavartiolaitoksen muodostama operatiivinen yhteistyöryhmä tehostaa paluiden ja palautusten yhteistyötä ja tiedonvaihtoa sekä selvittää pullonkauloja, mm. Maahanmuuttovirasto ja poliisi ovat selvittäneet yhdessä mahdollisuutta käsitellä poliisin pyynnöstä säilöön otettujen tai rikokseen syyllistyneiden henkilöiden oleskelulupakäsittelyn kiirehtimistä maasta poistamisen tehostamiseksi. Maahanmuuttovirastoon on perustettu vuonna 2024 valvontaosasto, jonka alle on keskitetty oleskelulupien jälkivalvonta ja peruuttaminen sekä perustettu uusi paluujohtajan tehtävä.

Hallitusohjelman luvussa 10.3 Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka on kirjattu, että kolmansille maille annettava kahdenvälinen taloudellinen apu tehdään ehdolliseksi sille, että maa ottaa vastaan palautettavia kansalaisiaan. Tämän kirjauksen pohjalta sisä- ja ulkoministeriö ovat tehneet tiivistä yhteistyötä takaisinottoyhteistyön parantamiseksi. EU:n viisumisäännöstön artikla 25a:n perusteella tehdyt toimet kolmansien maiden kanssa ovat myös oleellisesti tukeneet Suomen palautuksia.

Sisäisen turvallisuuden selonteon johdosta tehdyt toimet VNS 4/2021 vp – EK 11/2022 vp (erityisasiantuntija Eeva Koivunen)

1.Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii sisäisen turvallisuuden keskeisten viranomaisten (poliisi, Rajavartiolaitos, pelastustoimi, Hätäkeskuslaitos, Tulli ja Maahanmuuttovirasto), rikosoikeudenhoidon ketjuun kuuluvien oikeushallinnon viranomaisten (Syyttäjälaitos ja Rikosseuraamuslaitos) sekä tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja turvaa niiden rahoituspohjan vaalikaudet ylittävällä, kestävällä ja pitkäjänteisellä tavalla sisäisen turvallisuuden selonteossa (VNS 4/2021 vp) esitettyihin resurssitarpeisiin perustuen.

Sisäministeriön pääluokan määrärahataso on vuonna 2028 (JTS 2025-2028) yht. 344 milj. euroa suurempi (n. 23 %) verrattuna vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon. Hallinnonalan virastojen toimintamenoissa lisäys on noin 388 milj. euroa (n. 32 %), jota voidaan pitää merkittävänä. Selonteossa asetetun tavoitteen sisäasiainhallinnon resurssien turvaamisesta voi katsoa toteutuneen kokonaisuudessaan hyvin. Arviossa on kuitenkin otettava huomioon virastoille tulleet uudet lakisääteiset tehtävät, toimintaympäristön muutos (Ukrainan sota), palkkausten tarkistuksista aiheutuneet lisäykset henkilöstövaltaisella hallinnonalalla (VES) ja voimakas kustannustason nousu, mikä haastaa edelleen hallinnonalan virastoja erityisesti toimitila- ja Ict –kustannusten osalta.

Hallinnonalan kehystasoon (JTS 2025-2028) laskevasti vaikuttavat erityisesti maahanmuuttoon tehdyt vähennykset, kertaluonteisten lisäysten poistuminen (esim. Rajavartiolaitoksen investoinnit) ja säästötoimet. Sisäministeriön pääluokkaan on kohdennettu hallinto –säästöä 27,295 milj. euroa vuonna 2025,

josta säästö nousee 27,615 miljoonan pysyvään säästön tasoon vuonna 2027. Vaikka sisäministeriön hallinnonalan laskennallinen säästöosuus (HO 2023 tuottavuussäästö ja lisätoimet 2024) on oikeusministeriön ja puolustusministeriön hallinnonalojen ohella yleistä linjaa kevyempi (1,81 % suhteessa toimintamenojen tasoon), asettaa hallinnonalan henkilöstövaltaisuus haasteita säästöjen toimeenpanemiselle.

Poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Suojelupoliisin säästöosuudet on pidetty maltillisina (noin 1 %). Sisäministeriön hallinnonalalle kohdennetuissa säästöissä noudatetaan hallituksen päätöstä, jonka mukaisesti operatiivisissa tehtävissä toimivia poliiseja ja rajavartijoita ei vähennetä. Tällä säästöjen kohdennuksella vastataan osaltaan sisäisen turvallisuuden selonteon tavoitteeseen turvata keskeisten viranomaisten resurssit.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä ja sen pohjalta valmistelee esityksen lainsäädännön muuttamiseksi siten, että sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan viranomaisia velvoitettaisiin antamaan poliisille ainakin henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten muutoin salassa pidettävät välttämättömät tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2.6.2023 työryhmän koskien mahdollista velvoitetta antaa poliisille uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten salassa pidettävät tiedot. Työryhmän toimikausi päättyi 30.6.2024, mutta sisäministeriön käsityksen mukaan hanketta ollaan kuitenkin jatkamassa. Myös hallitusohjelmassa on asetettu tavoite, että sektorilainsäädäntöä päivitetään muun muassa siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetuksen viranomaisia velvoitetaan antamaan poliisille ainakin henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten muutoin salassa pidettävät välttämättömät tiedot.

Lisäksi hallitus poistaa tiedonvaihdon esteitä hallitusohjelman useiden muiden tavoitteiden mukaisesti. Hallitusohjelman toimeenpanemiseksi sisäministeriö on asettanut lainsäädäntöhankkeen valmistelemaan ehdotuksen poliisilain ja poliisin henkilötietolain kansallista tiedonvaihtoa koskevien säännösten muuttamiseksi (SM046:00/2023).

Tiedustelulainsäädännön tarkistamishankkeen ajankohtainen tilanne VNS 11/2021 vp – EK 70/2022 vp (hallitusneuvos Johanna Hakala)

Sisäministeriö on asettanut lainsäädäntöhankkeen siviilitiedustelulainsäädännön ja poliisin henkilötietolain 7 luvun tarkistamiseksi (SM061:00/2023) joulukuussa 2023. Hankkeen toimikausi on 21.12.2023 – 31.7.2026 ja hanke on kolmivaiheinen.

Hankkeen vaihe I eli luonnos ns. palomuuri-HE:ksi on parhaillaan lausuntokierroksella. Tavoite on antaa hallituksen esitys tammikuussa 2025. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisilakia, lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä lisäksi lakia sotilastiedustelusta (liitelaki).

Lausunnolla olevassa esitysluonnoksessa ehdotetaan, että poliisilaissa selkeytettäisiin sääntelyä, joka koskee siviilitiedustelumenetelmän käytön aikana saadun rikosta koskevan tiedon luovuttamista rikostorjuntaan sekä siihen liittyvää henkilötietojen käsittelyä. Kyseinen sääntely on osoittautunut käytännössä tulkinnanvaraiseksi. Suojelupoliisille sallittaisiin tiedustelumenetelmän avulla saadun suojelupoliisin tehtävien kannalta olennaisten rikosten eli maanpetosrikoksia, valtiopetosrikoksia ja terrorismirikoksia koskevan rikostiedon luovuttaminen toimivaltaiselle viranomaiselle. Lisäksi mahdollistettaisiin tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikostiedon luovuttaminen aina kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi, kuitenkin siten, että

luovutettujen tietojen käyttäminen olisi rajoitettua erityisesti huomioiden oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. Sotilastiedustelusta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti rikostiedon luovuttamisen osalta.

Edelleen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että poliisilain kansainvälisessä yhteistyössä tehtävää tietojenluovutusta koskevaa sääntelyä tarkennettaisiin vastaamaan voimassa olevaa poliisin henkilötietolain sääntelyä ja mahdollistettaisiin suojelupoliisille muun kuin henkilötiedon luovuttaminen myös Pohjois-Atlantin liitolle. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että suojelupoliisi voisi luovuttaa myös henkilötietoja kansainväliselle järjestölle, kuten Pohjois-Atlantin liitolle.

Esitys liittyy myös häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyyn. HE-luonnoksen tarkistaminen/täydentäminen arvioidaan lausuntopalautteen pohjalta.

Hankkeen vaihe II on käynnistynyt syyskuun alussa vuonna 2024. Tavoitteena on hallituksen esityksen antaminen vuoden 2025 aikana. Hankkeen toisessa vaiheessa arvioidaan siviilitiedustelua koskevan poliisilain 5 a luvun toimivaltuuksia koskevien säännösten ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain säännösten tarkistaminen.

Hankkeen vaihe III käynnistyy vuoden 2025 aikana. Poliisilain 5 a luvun 4 §:n 4 momentin mukaan tiedustelumenetelmää ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Hankkeessa arvioidaan sääntelyn ajantasaisuus ja asianomaisen lainkohdan kannalta välttämättömien toimivaltuuksien sääntely ottaen erityisesti huomioon yksityiselämän suojaa koskeva perustuslain 10 §. Tavoitteena on antaa hallituksen esitys syysistuntokaudella 2025 edellyttäen, että perustuslain reunaehdot voidaan ottaa huomioon.

Sisäministeriö toteaa, että hallitusohjelmassa on useita siviilitiedustelulainsäädännön kehittämistä koskevia kirjauksia. Tiedustelulainsäädäntö on osa kansallisen turvallisuuden suojaamiskyvykkyyttä. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus takaa kansallisen turvallisuuden kaikissa tilanteissa.

Kansallista turvallisuutta koskevista vakavista uhkista on välttämätöntä hankkia tietoa yhteiskunnan kokonaisedun ja turvallisuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi.

Maltillista pelaamista edistävät kulutusrajoitukset ja ongelmapelaajien tuki- ja hoitopalvelut HE 135/2021 vp – EV 226/2021 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus panostaa ongelmapelaajien ja heidän läheisilleen tarjottavien erilaisten tuki- ja hoitopalvelujen saatavuuteen sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin.

Sisäministeriö toteaa, että lausumassa viitattujen tuki- ja hoitopalvelujen saatavuus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan ja talous- ja velkaneuvonnan palvelut kuuluvat oikeusministeriön toimialaan. Sisäministeriö tuo esille, että se asetti 24.10.2023 lainsäädäntöhankkeen rahapelijärjestelmän uudistamiseksi (SM053:00/2023). Hanke perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan. Hankkeen tehtävänä on laatia hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti mietintö, joka sisältää tarvittavat säännösehdotukset muun ohella rahapelihaittojen seurannan, tutkimuksen, arvioinnin sekä ehkäisyn ja hoidon kehittämisen osalta. Hankkeen toimikausi päättyy 31.12.2025. Hankepäätöksen mukaisesti tavoitteena on, että hallituksen esitys voitaisiin antaa eduskunnalle kevätistuntokaudella 2025.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistukseen liittyvän rahoituslainsäädännön muuttaminen HE 68/2022 vp – EV 102/2022 vp (everstiluutnantti, suunnittelupäällikkö Jarkko Kolehmainen ja strategia- ja ohjausyksikön johtaja Tiina Snellman)

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin merellisen öljyntorjunnan rahoituksen turvaamiseksi.

Perustettava uusi ympäristövahinkorahasto ei korvaa öljysuojarahaston lakkauttamisesta aiheutuvan rahoitusvajeen paikkaamista ympäristövahinkojen torjuntaan käytettävän kaluston uudistamisessa. Ympäristövahinkorahasto ei korvaa torjuntakaluston hankintoja valtion viranomaisille. Myös pelastustoimen osalta ympäristövahinkorahaston tuki on määritetty harkinnanvaraiseksi ja sen taso on vielä päättämättä. Rahasto aloittaa toimintansa vasta vuonna 2025, joten lähivuodet toimitaan kokonaan ilman hankintatukea.

Tämänhetkisillä järjestelyillä ei ole vielä ryhdytty riittäviin toimenpiteisiin merellisen ympäristövahinkojen torjunnan rahoituksen turvaamiseksi. Rajavartiolaitoksen johdolla öljy- ja aluskemikaalivahinkojen valtakunnallisessa neuvottelukunnassa valmisteltu ympäristövahinkojen torjunnan kansallinen strategia vuoteen 2035 -asiakirja vahvistettiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä helmikuussa 2023. Strategian mukaan ympäristövahinkojen torjunnan kalustoinvestointien rahoitus tulee turvata.

Öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan valtakunnallinen neuvottelukunta on valmistellut Rajavartiolaitoksen johdolla strategian toimeenpanosuunnitelmaa ja se on tarkoitus vahvistaa neuvottelukunnan seuraavassa kokouksessa 25.9.2024.

Toimeenpanosuunnitelman luonnos vahvistaa aikaisemman kannanoton siitä, että Öljysuojarahaston toiminnan päättyminen edellyttää 2,20 – 2,44 milj. euron lisäystä öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntamomentille 26.01.25 vuosille 2025–2028, jotta öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntavalmius voidaan varmistaa.

Ilman öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntamomentille myönnettävää lisärahoitusta Rajavartiolaitos ei pysty jatkossa uusimaan ja kehittämään öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaan tarvittavaa teknistä välineistöä, torjuntakalustoinvestointeja joudutaan siirtämään, eikä momentin käyttö rakenteilla olevien vartiolaivojen ympäristövahinkojentorjuntasuorituskyvyn rakentamiseksi ole mahdollista.

Käytännössä rahoitusvaje tullee aiheuttamaan mm. sen, että:

- Rakenteilla oleviin vartiolaivoihin ei kyetä hankkimaan talvikeräysjärjestelmää (strategia)
- Vähärikkisten polttoaineiden keräysjärjestelmiä ei kyetä hankkimaan (strategia)
- Merivartioasemien, vartiolaivojen ja sopimusalusten ympäristövahinkojen torjuntavälineistön hankinnat viivästyvät ja välineistön käyttökelpoisuus vaarantuu
- Ahvenanmaan ympäristövahinkojen torjuntavalmiutta ei kyetä kehittämään merkittävästi, esim. sopimusaluksella
- Sopimusalusten sopimukset heikkenevät, kun nousevaan kustannustasoon ei kyetä vastaamaan

Toimeenpanosuunnitelman luonnos vahvistaa aikaisemman kannanoton siitä, että Öljysuojarahaston toiminnan päättyminen edellyttää 2,20 – 2,44 milj. euron lisäystä öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntamomentille 26.01.25 vuosille 2025–2028, jotta öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntavalmius voidaan varmistaa.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että sosiaali- ja terveyshuollon ja pelastustoimen uudistuksen tavoitteiden toteutumista seurataan pitkäjänteisesti ja havainnoista raportoidaan säännöllisesti.

Hyvinvointialueet ovat käynnistäneet toimintansa 1.1.2023. Vuoden 2022 tietoihin perustuen pelastustoimen palveluiden toteutumisesta ja talouden tilasta laadittiin vuonna 2023 hyvinvointialuekohtaiset selvitykset, aluehallintovirastot laativat aluekohtaiset ja valtakunnallisen asiantuntija-arvion sekä sisäministeriö laati valtakunnallisen selvityksen. Lainsäädäntöön perustuvien em. selvitysten ja asiantuntija-arvioiden kautta saadaan säännönmukaisesti tietoa hyvinvointialueuudistukselle asetettujen tavoitteiden, palveluiden yhdenvertaisuuden, laadun ja kustannustehokkuuden toteutumisesta. Esitetään lausuman poistamista.

Hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön kautta edistetään ja ylläpidetään turvallisuutta sekä varmistetaan yhdenvertaiset, yhdenmukaiset ja kustannusvaikuttavat pelastustoimen palvelut koko maassa. Hyvinvointialueen pelastustoimen palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia ja muita uhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta valmiuslain (1552/2011) 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja niihin varautuminen.

Pelastustoimen järjestämislain luvussa 3 on määritetty hyvinvointialueita koskevan ohjauksen, suunnittelun ja kehittämisen keinot. Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo yleisesti pelastustointa ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa. Ohjauksen keinoina ovat valtakunnalliset tavoitteet palveluiden järjestämiselle, hyvinvointialueneuvottelukunta, neuvottelu hyvinvointialueen kanssa, pelastustoimen osainvestointisuunnitelmat, lisärahoitusmenettely, hyvinvointialueiden seuranta ja arviointi ja hyvinvointialueita koskevat selvitykset, aluehallintovirastojen alueelliset asiantuntija-arviot, aluehallintoviraston valtakunnallinen asiantuntija-arvio sekä sisäministeriön valtakunnallinen selvitys.

Lainsäädännössä on myös tarkempaa sääntelyä em. selvitysten ja arviointien sisällöistä sekä valmisteluiden määräajoista. Hyvinvointialueen tulee toimittaa vuotuinen selvitys sisäministeriölle ja aluehallintovirastolle seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä. Aluehallintovirastojen alueelliset asiantuntija-arviot tulee toimittaa sisäministeriölle ja valtakunnallisen asiantuntija-arvion kokoamisesta vastaavalle aluehallintovirastolle (Etelä-Suomen AVI) seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä. Etelä-Suomen aluehallintoviraston tulee toimittaa valtakunnallinen asiantuntija-arvio sisäministeriölle seuraavan vuoden syyskuun 15. päivään mennessä.

Hyvinvointialueohjauksen keskeinen periaate on tiedolla johtaminen. Hyvinvointialueuudistuksen myötä sisäministeriö käynnisti pelastustoimen palveluiden saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta koskevan tiedon keräämisen hyvinvointialueilta (ns. ohjaustieto). Tiedon hallinnan varmistamiseksi laadittiin pelastustoimen ohjaustiedon rakenne. Ohjaustiedon avulla seurataan ja arvioidaan vuosittain mm. pelastustoimen valtakunnallisten tavoitteiden toteutumista. Tietoa hyödynnetään vuotuisessa ohjauksessa pelastustoimen palveluiden ja talouden ohjaamiseksi sekä yhdenvertaisten ja kustannustehokkaiden pelastustoimen palveluiden turvaamiseksi koko maassa. Keskeistä on varmistaa tiedon luotettavuus ja ajantasaisuus.

Sisäministeriö ohjeistaa vuotuisten selvitysten ja asiantuntija-arvioiden laadintaa annettavalla tietopyynnöllä. Tietopyynnöllä varmistetaan, että selvitykset ja asiantuntija-arviot laaditaan rakenteellisesti yhdenmukaisella tavalla ja että käytössä on yhtenäisten periaatteiden mukaiset mittarit.

Aluehallintovirastojen asiantuntija-arviot julkaistaan julkisessa tietoverkossa aluehallintovirastojen omilla sivuilla. Sisäministeriön selvitys julkaistaan valtioneuvoston julkaisusarjassa. Selvityksiä ja asiantuntija-arvioita ja näistä nousseita havaintoja ja mahdollisia ministeriöiden jättämiä toimenpidesuosituksia käsitellään hyvinvointialueneuvottelukunnassa (useita kertoja vuodessa) sekä

ministeriöiden ja alueiden vuosittaisissa neuvotteluissa (loka-joulukuussa). Lisäksi palveluiden kehittämistarpeita käsitellään jatkuvassa vuorovaikutuksessa osana hyvinvointialueiden vuotuista ohjausta.

Parhaillaan on sisäministeriössä käsittelyssä vuoden 2023 tietoihin perustuvat hyvinvointialueiden selvitykset, aluekohtaiset asiantuntija-arviot ja niistä tehtävä analyysi siitä, miten pelastustoimen palvelut ja talous ovat valtakunnallisesti ja alueellisesti toteutuneet. Tietoa analysoidaan tarkemmin tehtäväkohtaisesti ja sitä hyödynnetään lokakuussa käynnistyvissä ministeriöiden ja hyvinvointialueiden vuotuisissa neuvotteluissa.

Sisäministeriö esittää eduskunnan lausuman poistamista. Pelastustoimen uudistuksen tavoitteiden toteutumista seurataan lainsäädäntöön perustuen pitkäjänteisesti ja havainnoista raportoidaan säännöllisesti.